

ЗАВМЧАЈ

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ И ПОУКУ.

Број 13.

У Новоме Саду 26. Марта 1878.

Год. I.

ФРОМОН МЛАЋИ И РИСЛЕР СТАРИЈИ.

НАПИСАО АЛФОНС ДОДЕ.

ПРВА КЊИГА.

(Наставак).

— Је ли било лепо? . . . Да л' си се добро забављала? — питаше је госпођа Шебова, скидајући гранате копче са њезина светла одела.

А Сидонија, уморена, заспа стојећи без одговора.

Она је почела сањати диван сан, који трајаше за младости њене и многих је суза стаде.

Клара Фромонтова одржала је реч. Сидонија се често играла у врту, често је гледала из близа капке и кавез са позлаћеним шипкама. Познавала је све кутове и закутке те горостасне творнице. Ту се она сваке недеље после подне играла жмуре, а о свецима и она је ручавала за дечијим стоцем.

Свак је имао радо, ма да на њој неси могао спазити, да и она кога воли. Док је бивала тамо у сјајним дворанама, била је сретна, добра, лепша него обично; али дома, у стану својих родитеља, кад би гледала кроз тамно стакло лебрња прозора на творницу, одмах би осећала неку бољу, неку завист неискану.

А Клара Фромонтова ипак је била пре-

Кад што би је повезли у оним знаменитим плавим кочијама у шумицу, у Тиљерије, ил' би је повели на село, где би пробавили по целу недељу дана на дворцу, што је имао деда Гардиноа у оном крају, који се звао Савињи-сир-Орж. Хвала на поклонима добром Рислеру, који се и сам поносио, што мала Сидонија тако лепо напредује, била је она увек дражесна, накићена . . . Госпођи Шебовој беше то по вољи, па и лепа хрома девојка неје жалила потрошити што од своје заштеде на своју малу пријатељицу.

Г. Шеб, коме су ти Фромонтови једнако у носу били, гледао је мрко на то пријатељство, што је расло из дана у дан.

Прави разлог тој његовој срдњи био је то, што несу и њега позивали; али тога неје он ником казивао, већ би само говорио жени својој:

— Зар ти не видиш, како је твоја ћерка увек сетна, невесела кад год се враћа кући од тих фромонтових, па како тамо на прозору по вас дан сањари?

Али госпођа Шебова, од како се удала

би: ваља садање време уживати, бојећи се лоше будућности, ваља срећу ухватити у лету, јер често спомен сретне младости остаје једина радост, једина утеха целог после века.

Овај пут ипак се тако десило, да је г. Шек имао право.

III.

ЖИВОТ МАЛЕ ШЕБОВЕ. — Лажни бисер.

После две или три године тога њиховог лепог дружења и заједничке игре, за које се време Сидонија научила, да се носи и влада као деца богатих родитеља, на један пут се раскине пријатељство између ње и Кларе.

Већ је од дуже времена братић јој Жорж, коме је г. Фромон био старатељ, полазио већу школу. Клара са светлом оправом оде у манастир, а у исто доба почеше Шебови говорити, како би ваљало, да и Сидонија научи какав год рад. Оне су једна другој обећале, да ће се волети док им устраје света и века и да ће једна другу потражити бар по дваред свакога месеца недељом.

И збиља још по који пут силазила је мала Шебова својим пријатељима; али што је старија бивала, тим је више опажала разлику, која их раставља, и њезино одело чинило јој се сувише просто за дворану госпође Фромонтове.

Док су њих троје сами били и као деца пријатељевали, несу се разликовали ни по чему; али дођоше у походе друга деца, пријатељице из васпиталишта, а међу њима и нека богато обучена повећа девојка, коју би собарица матере јој доводила недељом, да се игра са Фромонтићима.

Чим би Сидонија видела, како се она охоло пење уз степену, већ је хтела да побегне. Непрестано запиткивање те девојке збуњивало би је. Где станује? Шта јој раде родитељи? Имају ли и они кола?

Кад би јој друге повеле разговор о манастиру, о својим тамо пријатељицама, видела је Сидонија, да оне живе у неком другом свету, који је од њенога одмакао далеко, предалеко. Тада би је спадала нека тешка туга, особито кад је дошла кући, па јој мати стала говорити, да јој ваља ићи у трговину госпођице Ле Мирове, пријатељице Делобеловима, која је имала у улици „Златнога краља“ велику трговину са лажним бисером.

Рислер је веома хвалио ту мисао, да ма-

— Нека она изучи какав год занат, — говораше та честита душа. . . . А ја сам већ ту, да јој после набавим новаца, да отвори трговину. . . .

А то је за то рекао, што је та госпођица Ле Мирова све једнако говорила, да ће за коју годину напустити свој посао. Прилика је дакле ту била као наручена.

Једно пре подне, тужно пре подне у месецу новембру, одведе је отац у улицу „Златнога краља“, на четврти спрат старе неке куће, још мрачније, него што је њихова.

Доле, на крај ходника, била је читавомила од цимера, а на њима натписи златним словима: *творница за путне ковчежиће, ланчићи од прављеног злата, играчке за децу, ките од цвећа за свадбу, полски цвеће уметнички начињено*, а над свима малени цимер од стакла, на ком су се низови пожутелог бисера, трешње и грожђе од стакла омотали поносно око имена Анђелине Ле Мирове.

То ти је права грдоба од куће!

Нема ти ту ни онаког пространог, мрачнога трема као у Шебових, од куда си лепи могао видети творницу и куд је кроз прозор допирала нека светлост. Уски степени уска врата, читав ред самих малих, хладних собица, а у последњој од тих седи стари госпођица коврчастом косом на глави, у црним плетеним рукавицама без прстију. Задом била се у читање подебеле свеске „Листа све“, па јој је чисто неправдо, што је у читању буне.

Госпођица Ле Мирова (име јој се пише у две речи) прими оца и кћер, не уставив се са столице. Одмах стаде приповедати о својој оцу, старом племићу из Руерга — за дивно чудо колико ли је тих старих племића по никло у Руергу — и о неверном управљачу њихових добара, који је умакао са црним њиховим имањем.

Она се допала г. Шебу, који би одмах заволео свакога, ко је год пострадао.

Оде сав усхићен, и обећа кћери, да ће у седам сахата у вече опет доћи по њу.

Младу ученицу одведу одмах у још приземљу радионицу. Госпођица Ле Мирова одведе јој место пред великим орманом са фиокама, који је затрпан био бисером, иглама и романима, што се продају по четири сребрника.

Сидонији био је посао, да пребира бисер, га ниже у низове једнаке величине, и

вати трговчињима. Међу тим ће доћи и друге госпођице, па ће је поучити, шта јој ваља радити; јер госпођица Ле Мирова (име пише у две речи) неје се ни у што мешала, и само је из далека надзирала свој посао, из дубљине своје мрачне собе, где је живот свој проводила читајући подлистке.

У девет сахата дођоше радилице, пет високих девојака, бледих, увехлих образа, сиромашно одевених, али лепо очешљаних, праве правцате сиромашне радилице, које се гологлаве витлају по парижким улицама.

Две три од њих зевају, тару очи и веде, да ће их савладати сан. Ко зна, како ли су ту ноћ провеле...

На послетку прихватише се посла за другим столом, у ком је свака свој претин имала и што је којој требало још за посао. Ваљало је брзо радити, да се обави нека наруџбина, накит за црнину. Сидонија, којој је прва по старешинству радилица милостиво одредила посао, стане сетно, невесело сабирати у црни вео црни бисер, црне јагоде и класове.

А све друге редом, не разбирајући много за малу, разговарају се радећи.

Говориле су о неким сјајним сватовима, што је данас требало да буду у Сен Жервезу.

— А како би било, да одемо тамо, — рекне црвенперка Малвина... Венчање ће бити у дванаест сахата... Могле бисмо и отићи и брзо се амо вратити.

И заиста кад је дошло време доручку, скотрља се цела та одабрана четица по степенима, прескачући све по четири на један пут.

Сидонија је понела свој доручак у корпици као какво ђаче. Тужна срца први пут је сама јела, седећи у крај стола.

Боже, ала ти је то жалостан и чемеран живот! Да страшно ли ће се осветити за све те жалосне часе.

У један сахат врате се радилице, вичући, веома раздражене.

— Је сте л' виделе бело одело?... Па онај енглески вео? Ала је сретна!...

И тек сада почну у радионици понављати све оне примедбе, што су их тек онако овлаш рекле у цркви, док је трајало венчање. И цео дан водио се разговор о тој богатој свадби, о лепом оделу, али ипак за то несусељале у послу.

Ти мали парижки послови, обављајући до најмањих ситница, чине, да радилице увек знају за најновију моду и увек мисле

на раскош и господство. За сироте девојке, које су радиле у госпођице Ле Мирове, као да не беше црних зидова, уских улица. Проводиле су оне свој живот мислећи увек на што друго, питајући се од прилике:

— Реци, Малвино, шта би радила, да си богата?... Ја бих становала на „Полима елисејским“... Па би им тада одмах излазио на очи круг засађен високим стаблима, и кола, која су пролазила полагаано, кокетно, па би им то био чисто мелем за њихове ране, што им задаваше невоља љута.

У свом кутићу слушала је мала Шебова те разговоре ћутећи, нижући свој црни бисер и јагоде оном вештином и укусом, као што је њу научила Дезире. Кад би г. Шоб у вече дошао по своју кћер, поздрављали су га и обасипали великим похвалама.

Од то доба пролазаше јој дан за даном, један налике на други, само што је други пут место црног низала бели бисер, па црвени и лажни мерџан; јер у госпођице Ле Мирове радило се само оним, што је било лажно, што је блештало.

И управо ту мораде мала Шебова изучити науку за цео живот свој.

За неко време нашла се наша нова ученица, која је била млађа и боље отхрањена него друге, у том колу усамљена. Мало после, кад је нешто понарасла, примише је радилице за пријатељицу, стадоше се њој поверавати; али она неје никад ишла на њихове забаве. Била је толико поносита, па неје пристајала уз њих кад би се подигле око подне, да гледају сватове и да тамо зајвајају, а увек је с великим презором слушала, кад су јој друге почеле приповедати о ноћним игранкама у „Во-Халу“, или о игранци у гостионици по имену „Делис ди Маре“, о сјајној вечери код „Бонвалета“, или у гостионици која се зваше: „Катр сержан де ла Рошел.“

Ми смо тежили за нечим вишим, је л' тако мала Шебова?

Међу тим отац долазаше по њу свако вече.

Гдекад, око нове године, морала је радити с другима по целу ноћ, да би могле посвршивати журне наруџбине. При светлости од плина тужно је било погледати те бледе парижкиње, како нижу бисер, па чисто не знаш да разликујеш, шта је блеђе: бисер или лица у њих. Та и саме биле су од варукавог сјаја, као што је и тај трошни и лажни накит, што су га правиле

Оне су говориле само о играма под образинама и о позоришту.

— Да л' си видела, бога ти, Аделу Пажеву у комаду „Три мускетира? . . . Па Мелингову? Па Марију Лорантову? . . . Ох, та Марија Лорантова! . . .

Глумачка одела, по кроју ношње из средњег века, везене хаљине краљица у којој мелодрама, излазиле би им пред очи у сјају белих низова, које су прстићима низале.

Лети је малаксавао посао. То је оно тако

звано „мртво време“. Тада, на великој припечи, када би се чула иза затворених капака од прозора вика са улице где нуде на продају шљиве и бардаклије, тада би радилице заспале главом на столу. Или би Малвина отишла у собу госпођице Ле Мирове, изискала од ње „Лист за све“, па читала на глас, да је све чују.

Али мала Шебова неје много марила за романе. Она је кројила у глави својој роман, лепши од свих других. (Наставиће се.)

Крај стуба слободе.

(Наставак.)

Расправе у народном конвенту биле су од то доба све бурније. Смрт је грозила не само члановима жирондистичке странке, него и сваком умеренијем грађанину, који нехтеде, да пристане уз распуштен дивљи бес, који је тада овладао. Сваког дана било је немира и побуна у Паризу. Тим поводом продру жирондисте са декретом у конвенту, да се постави један одбор из дванајст лица, који ће повести истраге, пронаћи бунције и затворити их. Тај одбор, у коме су били сами чланови жирондистичке странке, даде новинара Хеберта, тог „љубимца сокачке демократије“, са још неколико букача затворити као виновнике побуна и убилачких планова. Ал' већ сутрадан побуни се париска светина, те насилно ослободи Хеберта из затвора. Да се освете жирондистама, изаберу Ханријота жигосаног за вођу народне гарде. Пуна три дана силна је светина опколела тиљерије, те је гласно захтевала, да се укине тај одбор десеторице („децемвира“) и да се важнији чланови жирондистичке странке искључе из конвента. Бадава излише ови сву речитост, да одклоне несрећу и спасу углед народног претставништва. Већина скупштинска с председником на челу изиђе из дворане и пође кроз светину, ал' не могаше далеко dospети. Ханриот с напереним топовима повратио их је опет у дворану. Одбор дванајсторице буде поново укинут.

Несретни чланови жирондистичке странке морадоше својим очима да гледе народне усклике, којим је њихов пораз поздрављен био. У непрестаној опасности и дању и ноћу стојећи малаксали су ти људи, те не могаше одолети и одбијати све ударце, које

њих управила. У том одсудном тренутку дошла је госпођа Ролан, којој је мужа париска комуна хтела да затвори и молила је Верњоа, да јој прибави реч у конвенту. Верњо је тад већ држао, да је битка изгубљена и тужним осмејком одвратио је ту одважну женскињу од њене намере.

2. јуна донео је конвенат закључак, да се двадесет чланова жирондистичке странке, а с њима госпођа Ролан с мужем јој у затвор ставе. Тим је пропаст жиронде била запечаћена.

Ово су имена људи, који привидно само тамници и затвору у ствари пак извесној смрти беху посвећени: Брисо, Верњо, Гаде, Жансоне, Луве, Барбару, Гранженев, Петитон, Бизо, Сал, Шамбон, Горза, Ланжијне, Лејарди, Лесаж, Бирото, Лидон, Рабо, Ласурс и Валазе.

Како је пак закључак народног конвента гласио, да ће бити припажени само у својим становима, то су сви ти под оптужбама стављени, могли умаћи. Хотимице се пружила жртвама прилика, да се спасу, ал' само је један део употребио ту прилику. Странка та није била сложна и једнодушна ни у делатности ни у трпљењу. С тога је у онако бурном времену морала пропасти.

*

Док је тако узбуђен француски народ замануо мачем освете, па погодио не само тлачитеље своје слободе, него и оне, који су најврстнији поборници те слободе били у то доба, кад се спремао, да се растргне млада република — просенула је сен велике мисли душу неког младог девојчето, које је по томе догађајима дало други пример вац и тако утицало на судбину револуције. Исте Марата, ружног претставника велике

народне освете, уморила је женска рука, девица слободе, која је љубила отаџбину своју, па се у заблуди те љубави одала на крвно дело, мислећ', да ће тако отаџбину своју спасти. То је девојче усљед тог злочина оставило главу на губилишту, а дрво слободе француске сломила је бура, што се после тога дигла.

*

У главном граду Нормандије, у Кајени, просеца једна широка и жива улица то место. У тој улици видела се једна стара кућа из дворишта једног. Зидове је киша исплакала а време је пукотине ударило. У закутку од дворишта стајао је студенац, чији је камен зеленом маховином обрастао. Уска и ниска вратоца водила су из дворишта на ступене, уз које се пењало на горњи спрат. Два прозора осветљаваху слабо ступене и дуге празне одаје. По тој бледој светлости, по стародревности и сумору могао си познати, да је то неки тајанствени и тужни станак. То је као мртвачки покривач, којег машта човечија обично разастире над колевком великих мисли, над станом, где борави велика природа. Ту је почетком године 1793 живела унука великог француског песника Пјера Корнеља. Песници и јунаци од једног су колена. Колико је од мисли до дела, толико је од песника до јунака. Јунаци изведу, што песници у духу створе. Али је једна те иста мисао. Женске су од природе заносљиве као песници а одважне као јунаци. Песништво, јунаштво и љубав, то су крвни рођаци.

*

У тој кући живела је сирота стара удовица, која није имала деце, по имену Бретвиљ. Код ње је становала од неколико година млада рођака њезина, коју је к себи узела, да је у старости двори и саморане јој дане оживљава. Томе је девојчету било тада двадесет и четири године. Била је озбиљна лепа и милостива. Људи су је виђали кад је у цркву с тетком својом ишла, виђали је, где по читаве часе седи крај студенца и чита, и ти сви људи дивили се јој се и поштовали је. Можда слутише трагичну судбину њезину, која јој са чела просијаваше.

Та млада девојка била је танка и повиша узраста. Кад је ходила била је и умилна и достојанствена, баш као што наш народ за пауницу вели. Коса јој је била дуга и црна. Очи велике, а боја од очију преливала се као море што се измеђ светлости и сени пре-

лива: плаво јој око беше, кад се у мисли задубљивала, а скоро црно, кад узрујана беше. Дуге трепавице, те ти се чинило, као да јој поглед из дубљине долази. Грчка уста са строго обележеним уснама. Цео израз њезин ломио се измеђ њежности и строгости, измеђ љубави и патриотичности. Било је ту нешто од оне мушке одлучности крај све женске јој милоте. Образи су јој били свежи и округли, обележје младости и здравља. Часком је поруменила и побледела. Њезино ношиво одговарало је умереном јој иметку, самораном животу и скромној простоти. Ослањала се на природу своју а презирала ђудљиву моду у оделу. Глас јој је био звучан, дубоко и нежно одјекивао је у ушима оних, којима је говорила. После десет година звучала је њезина реч као лепопој какав, тако су дуго памтили људи тај живи одјек њезине душе. Ко је чуо њезин глас сретнији је био од оного, који је само видио.

Та млада девојка звала се Шарлота. И ако племенитог порекла родила се у колеби, у сеоцу једном. Несрећа је примила кад је ступила у живот, из којег је изишла на губилиште.

*

Њезин отац био је један од оне властеле, која се са худог сиромаштва скоро изједначује са сељаци. Тој властели, која је тако рећи привезана била за земљу, остало је само још неко поштовање према породичном имену и пушта нада, да ће се стара срећа повратити. Та им је нада сметала, једно, што им недаде, да се у обичајима спусте, а друго, што их спречаваше да се радом уздигну.

Отац Шарлотин обрађујући земљу, занимао се такође и политиком и књижевношћу, која је тад јако распрострањена била. Из све душе желио је, да букне једном револуција, која се толико предосећала. Мучила га је невоља и неделателност. Покушао је и да као књижевник продре, ал' му судбина небеше ни у томе наклоњена.

Тако је чампо на свом малом добарцу у кругу своје породице, која се сваке године умножавала. Имао је два сина и три ћери, од којих је Шарлота била друга. Са тих јада, под притиском сиротиње умрла је мати Шарлотина, оставив децу без оног душевног упливисања, које се само поред матере имати може.

Шарлота је живила са својим сестрама још неко време у кући свог оца падећи по-

слове, као и све девојке у Нормандији. Нужда је напослетку приморала оца, да се од својих ћери растави. На основу племства и сиромаштва примљене су биле у један женски манастир у Кајени.

*

Шарлоти је тада било тринајст година. Под утиском оног манастирског живота почела се и њена млађана душа да удубљује у санове, који тако јако пријањају за срце, које није окусило из пеара живота и искуства. Ал' тада су манастири и ако одвојени од света пратили и делили васколики бурни живот светски. Филозофија је тада у Француској као светла струја каква прелила земљу и продрла и кроз решетке манастирске. Ту је она врбовала за себе најревносније присталице.

Шарлота је била у манастиру одлико-

вана. Поред своје две пријатељице пуштали су је по кадкад и у светска друштва. Тим путем упознала се са два млада човека, са Белзенцом и Дулсетом. Овај последњи био је тада часник у краљевој гарди, ал' се после приљубио револуцији и био је посланик како у законодавној скупштини тако и у конвенту. Белзенца, пуковника коњичке регименте, убила је светина при побуни једној у Кајени. Од то се доба говорило, да је Шарлота била заљубљена у младог пуковника и да се на његовом гробу заверила, да ће се осветити, па та освета да је Марата погодила. То неће бити истина. Да је Шарлота омрзла на револуцију због смрти свога љубазника, она би тад подједнако мрзила све републиканске странке, а неби се онако фанатично одала једној ствари, која ће јој успомену крвљу да ороси а будућност у црно да завије.

(Наставиће се.)

У самоћи.

НОВЕЛА ПАВЛА ХАЈЗА.

(Наставак.)

Наш се песник није мало у чуду нашао, кад је видио, да је ово збиља. „Нешто је овде мрачно“, рече он, а срце му задрхта.

„А ми хајдмо на ливаду.“

„Тамо је опет сувише видно, Тереза. Ви не знате, како је то тешко, наићи на праву светлост.“

„Чекајте“, рече она, па нагло отвори прозоре. „Сад бар мислим има доста светлости у кући. Ја бар, да сам само ијоле учила, овде бих Вас на зид насликала а не бих ни црте погрешила“.

„Хајде де“, рече он „почећемо“.

Он донесе две столице до једног прозора, са кога се кроз гудуру могао превидити цео ток потока, па замоли њу да седне. Оне листове, које је био са собом понео, да одмах забележи, ако би му муза што шапнула, извадио је сад из џепа, па их је метнуо на колена, а у десној је руци држао писаљку. У девојке се гарави образи зажарили, кад је он на њу поглед упр'о био. Око њено, над којим се густа трепавица као крила каквог црног лептира кретала, гледало је укочено у даљину, па за час се засенило од нетренимичног гледања. Он ју замоли, да се слободно креће, слика, вели, за то неће хрђавије испасти. Па није могао, а да ненамести мало њену густу косу. „Тереза!“ — рече он.

„Шта је?“

„Ништа“. — Беше му немогуће, да ишта

њежнога или фаднога рекне, кад те велике очи ућ гледе. Како ли је то чело озбиљно, широко и равно, како ли су дивно заокружене те веће! Он се сад био решио, да по сахата бајаги ревно ради, а притом да гледа у лепо лице; а затим да наједаред подере лист, да се потужи, да му данас неиде од руке и да ропта на своје збуњено око; а онда да се опрости, па да оде.

Баш кад је изабрао себи место, са кога ће мирно рисати моћи, и баш кад је хтео бајати да почне, примети преко у спаваћој соби на зиду мушки салик у црном оквиру, а то му даде ишчекивана повода, да још једаред застане.

„Гле како имате леп салик Вашег брата“, рече он, па устаде, да изближе посмотри салик. „Ко га је сликао? Заиста, диван посао. Како благо, па ипак ватрено лице! Све сам већма љубопитан, да га жива видим.“

„Онога, чији је ово салик“, рече она оклевајући, „нећете више жива видити“.

„Зар то није Ваш брат?“

„Био је то његов пријатељ. Умр'о је млад, а многи су за њим плакали.“

„Вас, Тереза, боли, да о томе говорите; опростите, што Вам досађујем толиким питањем. Он опет седе на своје место поред прозора. Румени јој беше са лица нестало, а очи као да јој се угасиле. За час је била у соби тишина, само се чуло жуборење из гудуре; Тереза поче сама:

„Право ви имате, благ и ватрен је он био, дете га је могло преварити, па ипак би за оне које је љубио, у Везув скочио био, да су они то искали од њега. Мушки су сви неваљали, вели Томасо. Само је он био зањ изузетак. Ко га је само видио, одмах се могао уверити, да чистије душе нема под небом. Је ли чудо дакле, што Томасо мрзи море, које му је таквог пријатеља прогутало? је ли чудо, те му је на срцу тешко од онога дана, како се с њиме извезао, да рибу лове, а без њега се вратио? Нико му није замерио, што је од тога часа постао турован и замишљен и што му је занат додијао.“

„Је ли и он био рибар, као и Ваш брат?“

„Он је био певач, господине, али сиромарибарски син; родитељи му живе још и данас. Већ дететом тако је дивно у црквама певао, да се свима срце топило од милине. Неки богат ујак му, који је имао крчму на обали морској, дао га је неком учитељу певања, да га овај изучи; хтео је, да га да после у оперу. Па помислите само, на дан пре но што ће први пут на позорницу ступити, кад сав Напуљ ни о чему другом није говорио, дође он пред вече моме брату; они се још од детињства познавали, а и сад су још врло добро живили. „Томасо“, рече он, „хајде да се провозамо по мору“. „Ја имам посла, Нино“, рече мој брат. „Мреже још треба унети, а Бепо, мој слуга, мора самном ићи“. — „Нек он остане код куће, Томасо, ја ћу ти већ помоћи. Нисам ја то још и поред силних нота заборавао“. — Па тако се они извезаше, канда их сад гледам, брат је крманио, а Нино веслао; коса му се светлила у вечерњем сунцу а поглед је управо био на нашу кућу; тај ми поглед још и сад стоји пред душом. Па сунце тек што је село било, зачујем ја, где весла о воду ударају, истрчим на врата, да им рекнем: „добро дошли“ — али Томасо је био сам у чамцу, веслао је као махнит, а мени је довикнуо: „добар вече, Тереза, поздравио те Нино, он већ спава доле на дну мора! — више нисам чула“.

„Ужасно! тако млад, па да пропадне. Како ли се само могло то десити, кад их је било двоје у чамцу?“

„Тешка мрежа одвукла га је доле. Дрво, за које је иста била о чамац привезана, наједаред се одкиде, а он се наже, да ухвати мрежу, сплете се, чамац се изврне, обојица падну у море, а кад је Томасо из воде изишао, видио је, где чамац празан лагано плови, а од Нина само је остао сламњи шешир са траком, што сам му је ја данпре привезала била“. — —

„Жалите ли га? Он је управо отишао у рај, па пева пред престолом богородичиним са својим златним гласом. Жалите боље мога брата, господине; њему је душевни мир у море утонио, и никакав га гњурач није кадар више извадити. Од онога дана више се није насмејао, јадни мој Томасо. Па пре но што је пошао амо у гору, спалио је свој чамац и своје мреже, а свет је стајао на обали, па је говорио: „право има сиромак; њих двоје су живили као браћа“.

Она ућути, па погледа доле у гудуру, а руке је мирно на крилу држала. Песник је на колена метнуо празне листове, а занео се мислима на чудну судбу, која се могла читати на њеном лицу. Као да је сваке горчине онога, што је доживила, нестало, па као да је само пред њом лебдила чиста слика младићева, као да јој је само до ушију допирао „златни глас“.

Тим се јаче уплашио странац, кад је опазио, да се те племените црте на лицу наједаред у дивљој страсти помрачише. Као лабуд, кад опази змију, цикне она, па скочи са столице; дрхтала је по целом телу, груди јој се надимале, а усне су побледиле, те се грчевито отварале. „Шта Вам је, Тереза, за име божје?“ повиче он. Она је бадава покушала, да реч коју изустити. Он онда погледа оним правцем, којим је она гледала на једно место на крају гудуре. Али то, што је видио, само му је још увеличало чуђење, јер то небеше ништа страшно што се лагано тамо доле преплављеним путем приближавало, шта више беше то појава, која му се исто тако примамљива учини, као но пре Тереза. Плава млада женска, сва у прно завијена, пењала се, газећи пажљиво воду, путем према воденици. Ципеле и чарапе носила је у левој рупи, а десном је хаљину дигла, дабогме са мало већом слободом, него што је то Тереза пре учинила била. Сламњи шешир, са кога се лепршале широке црне траке, сасвим јој је на рамена спао, као да га ветар свалио био; младо лице могло се сасвим видети, а из далека се већ примећавало, како се на истом прелива румен по њежној белој кожи. Очи је на земљу оборила била.

„Ко је та женска, Тереза?“ запита песник. „Зашто се преобразисте Ви тако, кад њу видите?“

„Шта ли ће он рећи?“ мрмљаше она у себи, и непазећи на питање странчево. „Сад је још лепша, још неваљалија. Шта ли ће рећи само та црнина? Да није старац можда умр'о! — О благи боже!“

Мисли као да су јој једна другу сустизале.

нека дође. Ми је се не бојимо, ми ју познајемо“. Затим, сетивши се, да није сама у соби, рече брзо: идите тамо у побочну собу. Нетреба овде да Вас нађе; она ме мрзи, па бог зна, шта би

(Наставиће се.)

ЖИСКА

Књижевне белешке.

(„Завичај“ и „Обзор.“) Књижевни извештач „Обзор“ одговара на наше примедбе, које му учинисмо у име тога, што правдасмо превађање Додеовог романа на српски. Смисао је нашег одговора био тај, да хрђав превод каквог чувеног дела европског не може искључити добар превод, ако ће да буде добити и по српско-хрватску књижевност, а напротив, да добар превод свакако искључује потоњи лошији превод. Шта одговара „Обзор“ извештач на то? Наводи, како сваки изображен народ има уз свој „пучки“ језик и свој књижевни. Вели, да је дубровачка књижевност — хрватска књижевност, и да су по томе Срби тек од новијег доба уграбили „лијепи хрватски језик.“ Каже, како Срби немају прозајика, као што је хрватски Шеноа.

Као што читаоци наши из наведеног видети могу „Обзор“ се далеко заканио, кад се подухватио да одговара на нашу малу белешку. Како нам простор недопушта, то ћемо у кратко, да одговоримо. Пре свега нестоји, да сваки изображен народ мора баш уз свој народни језик још и књижевни стварати. Данас се не иде за стварањем какве књижевничке касте, већ ва тим, да се светилом просвете подједнако обасја и најсиромашнија колеба као и највиша палата. То се пак пре постизава народним језиком, особито, кад тај имаде свих услова, да може и као књижевни послужити. То је пак случај код српског језика, којим је наш народ говорио и онда, кад су му књижевници писали „славено-српско-руско-бугарски“, док међу тим хрватски народ и данас говори језиком, који је у истини „пучки“ и далеко се разликује од „књижевног“ хрватског, или што је скоро исто, од српског народног језика.

замном говорила, кад би овде наишла на странца Устаните, господине, па живим вас богом пре клињем, немојте се мицати, да Вас она не бучула. Ја држим, да неће дуго овде остати.“

Тај наговештени одношај између књижевника и народа код Срба и Хрвата разјашњава донекле ту појаву, да се не развија српски и хрватски језик у књижевности подједнако и у правцу, који ће их зближавати, ил' боље рећи потпомагати при усавршавању, него — напротив. С тога се Србима не може допасти, како Хрвати пишу, а Хрватима је „помањкање укуса и естетског наображења“ оно, како Срби пишу. Због тога се не прештампавају узајмне поједина дела из једне књижевности у другу, да се бар тако зближи и упозна читалачки круг, кад је већ по несрећи писменицом раздвојен. Српска и хрватска књижевност, то су фактично две литературе и по писцима, и по читаоцима и по умним производима, и ако је језик један, те исти.

„Обзор“ извештач и то вели, да је дубровачка књижевност — хрватска. Хоћемо ли се и о томе препирати? Мислимо, да би пошли стерилним путем. Ко је проучио дубровачку књижевност, знаће, на чему је.

Све то наведено вредило би, да изазове измењивање мисли и назори струковњака, те да се једном знанствено определи, где ли је истина, где ли пак „помањкање укуса и естетског наображења.“ Док тога не буде, дотле ћемо у заман једно другом „одвраћати“ овако, и опет признавати, „што кому иде.“

На послетку још примећујемо дотичном савесном извештачу „Обзором“, да је књижара браће Поповића у 1. и 3. свесци „библиотеке за женски свет“ „Малу грофицу“ од Октава Фељета и „Фауста“ од Ивана Тургењева само прештампала, а да су обе те ствари давно, већ пре 12. г. на српски преведене од А. Хаџића, и у тадањим српским сувременим листовима штампане.

Поштованим читаоцима.

Почетком априла настаје друга четврт за ову годину. Учтиво умољавамо поштоване претплатнике „Завичаја“, да своју претплату за раније обнове, како би им се лист без превидања слати могао. Молимо даље познанике и пријатеље наше књижевности и здраве забаве, да не пожале труда, те да побуђују на претплату и остале сународнике, који би „Завичаја“ држати могли.

Цена му је за претплатнике „Заставе“:

На годину 2 фор.

На по године 1 „

На четврт год. 50 нов.

На месец дана 20 „

Ко би желио, да се засебно претплати на „Завичај“, томе због експедиционих и поштаринских трошкова овако рачунамо:

На годину . . . 3 фор.

На по године . 1 „ 50 н.

На четврт године 80 нов.

На месец дана 30 „

Новци се шиљу администрацији „Заставе“, која ће водити и администрацију „Завичаја.“ Са бројеви од прошле четврти осим 3. и 4. којих више немамо, можемо још послужити. У Новом Саду 17. марта 1878.

Уредништво „Завичаја.“

„Завичај“ излази сваке недеље. — Претплата се шиље администрацији „Заставе“ и „Завичаја.“ Рукописи пак, који се односе на уређење листа уредништву „Завичаја“.

Цена је листу за непретплатнике „Заставе“: на год. 3 ф. (8 дин.) на по г. 1 ф. 50 нов. (4 д.) на четврт год. 80 нов. (2 д.)

Уређује др. Милан Ђорђевић